

DE REKENING DER BRUGSE GIJZELAARS 1328-9 / 1338-41.

Het heuristische onderzoek naar de rol van de centrale grafelijke administratie bij de repressie die volgde op de nederlaag der Vlaamse opstandelingen te Cassel (24 aug. 1328)¹ leidde tot de herontdekking van een in het Brugse stadsarchief bewaard en tot nog toe ongebruikt document, nl. de nominale betaalstaat ten gunste van die Bruggelingen die in 1328 als gijzelaars het graafschap tijdelijk dienden te verla-

1. Dit thema werd behandeld in het kader van onze doktoraats-thesis : *De besluitvorming in het graafschap Vlaanderen tijdens de 14de eeuw. Bijdrage tot een politieke sociologie van de Raad en van de raadsheren achter de figuur van Lodewijk II van Nevers (1322-1346)*, onuitgegeven doktoraatsverhandeling, Gent, 1977. Over deze opstand en zijn bestraffing na 1328 zie H. PIRENNE, *Le soulèvement de la Flandre Maritime*, Brussel, 1900.; ID., *Histoire de Belgique*, II³, Brussel, 1922, pp. 88-100; H. VAN WERVEKE, *De Nederlanden tegenover Frankrijk (1305-1346)*, in: *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, dl. III, Utrecht/Antwerpen, 1951, pp. 16-62; J. VIARD, *La guerre de Flandre (1328)*, in: *Bibliothèque de l'École des Chartes*, LXXXIII (1922), pp. 362-382, en de bijdragen van F. BLOCKMANS, *De bestraffing van de opstand van Brugge en van Westelijk Vlaanderen in 1328*, in: *Beknopte Hand. v.h. 15de Vlaams Filologencongres*, Gent, 1940, pp. 38-45; J. VAN ROMPAEY, *De Brugse Keure van 1328 en de aanvullende privileges*, in: *Bull. van d. Kon. Commissie voor de Uitgave v.d. Oude Wetten en Verordeningen v. België*, XXI (1965), pp. 35-105; J. MERTENS, *Les confiscations dans la châtellenie du Franc de Bruges après la bataille de Cassel (1329)*, in: *Hand. v.d. Kon. Comm. v. Gesch.*, CXXXIV (1968) pp. 239-284; ID., *De economische en sociale toestand van de opstandelingen uit het Brugse Vrije, wier goederen na de slag bij Cassel (1328) verbeurd verklaard werden*, in: *Belg. Tijdsch. v. Filol. en Gesch.*, XLVII (1969), pp. 1132-1153; J. MERTENS, *Het Brugse Vrije en de opstand van Kust-Vlaanderen*, in: *Spieghel Historiaal*, VI (1971), pp. 304-307.

ten². Deze bron vormt het onontbeerlijk slotakkoord in dit gijzelaarsdossier dat dank zij de studie van Dr. D. VAN DEN AUWEELE een beslissende doorbraak kende³ doch nu omwille van deze rekening enige aanpassing vereist⁴. Deze bijdrage heeft voorsnog tot doel een bronnenkritische identificatie van deze rekening te leveren.

Het dokument doet zich voor als een register in f^o, met als afmetingen 260 x 320 mm., perkament, bestaande uit 5 katernen, ingebonden in een schutblad, met moderne titel «*Rekening van den ghiselghelde an^o 1328*». Het geschrift is van de hand van eenzelfde scribent en vertoont veel gelijkenis met de handen die in het tweede kwart van de 14de eeuw de Brugse stadrekeningen opstelden. Het register is een netboek, samengesteld op basis van 5 — intussen verloren — betaalstaten⁵.

2. Slechts summier vermeld door L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Inventaire des archives de la ville de Bruges, Section Première ; Inventaire des chartes, Introduction*, p. 15 onder de rubriek Justice criminelle, nr. 8 als *Un registre des ôtages de 1328*.

3. D. VAN DEN AUWEELE, *De Brugse gijzelaarslijsten van 1301, 1305 en 1328. Een komparatieve analyse*, in: Hand. v.h. Genootschap v. Gesch. «Société d'Emulation» te Brugge, CX (1973), pp. 105-167. Onze hartelijke dank gaat hier naar Dr. Van Den Auweele die ons op menige vraag bereidwillig advies verstrekte.

4. Eerlang zullen enkele aspecten van dit gijzelaarsdossier nader belicht worden, o.a. de bronnenkritische voorstelling van geheel de gevolgde procedure, d.w.z. het praktische verloop van de operatie en dit niet alleen beperkt tot de stad Brugge, gevolgd door een aangepaste socio-professionele analyse van de revolutionaire mentaliteit in de 1e helft van de 14de eeuw.

5. S.A.B. GHIS, f° 39 r°: *Item ygheven Bertelmeuse van Steene ende andere cleerken, Claise van Ghent ende Casine van Parijs, van Vpaiementen die hi halp doen den ghiselen ende van elken paiemente die rekeninghe te makene ende van deser groter rekeninghe te scrivene ende te vulmakene*. We verwijzen voortaan naar de gijzelaarsrekening als S.A.B. GHIS, f^o...

De algemene rekeningtitel bevat voldoende elementen om het dokument in zijn juiste tijds kader en binnen nauwkeurig bepaalbare termini te situeren⁶. Het valt inderdaad niet moeilijk de bestaansreden van deze bron te achterhalen : de Brugse gijzelaars die vanaf 17 september 1328 ter beschikking waren gesteld van koning Filips VI van Valois en van graaf Lodewijk II van Nevers om de goede uitvoering der eerste repressiemaatregelen te waarborgen, kregen, omwille van wat achteraf als een «stadsdienst» werd beschouwd, een financiële tegemoetkoming, berekend op basis van het aantal gepresteerde dagen gijzelaarschap⁷.

Waarom echter werd 10 jaar na de feiten nog tot uitbetaling overgegaan ? Inzake de datering van deze

6. S.A.B. GHIS, f° 1 r° : *Dit es die rekeninghe Gillis van Coudebrouc, Gillis van den Walle f. ser Bertelmeus, Jans van Sint Baefs, Jans van den Ackere ende haerlieder yselseps, alse van dat zij ontfanghen hebben ende ute ygheven van der heltscede van der wijnnassise die zij begonsten ontfanghen up Sint Jansavonde midzomers int jaer M°CCC° XXXVIII° ghedurende tote den VIIIsten dach in meye int jaer M° CCC° ende XLI°, die welke heltscede bi borchmeesters, bi scepenen, bi raden ende bi alder ghemeenre poort, die omme dese zake tegader ghedaen was also ene lettre bezeghelt metter stede grote zeghele ende metten zeghelen van alden neringhen van alder stede wel verclaerst, omme daer mede te betaelne die ghiselen die de coninc van Vranckerike ende de grave van Vlaendren hadden van der stede van Brughe int jaer M°CCC° ende XXVIII°, ghedaen ende gherekent.*

7. S.A.B., GHIS, f° 1 r°, zie hoger : ... *te betaelne die ghiselen die de coninc van Vranckerike ende de grave van Vlaendren hadden van der stede van Brughe int jaer M°CCC° ende XXVIII°* - De datum van 17 september wordt bepaald door de indiening van de lijst der Brugse gijzelaars, opgeëist door Filips VI van Valois (A.D.N., B 263 / 5901 ; VAN DEN AUWEELE, *o.c.*, p. 107). Toen koning Filips op 20 december 1328 zijn bestraffingsordonnantie tegen Brugge uitvaardigde, verduidelijkte hij in de narratio van deze oorkonde dat de Brugse gijzelaars geleverd werden als waarborg totdat deze koninklijke ordonnantie zou zijn aanvaard (S.A.B., Oorkonden nr. 325, met uitg. van de narratio door GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Inventaire...*, I, nr. 325, pp. 401-402).

financiële operatie bestaat inderdaad geen twijfel : vanaf 23 juni 1338 draineerde men te Brugge de helft der inkomsten uit de wijnassisen naar een bijzondere kas die voor de afrekening zou instaan⁸. Hoewel deze laattijdige Brugse reactie op de feiten in schrille tegenstelling staat tot de houding van Ieper, dat zijn gijzelaars op het ogenblik zelf nooit in de steek liet⁹, laat niets toe te veronderstellen dat Brugge reeds in 1328-1329 uitgebreide betalingen uitvoerde¹⁰.

De meest aanvaardbare verklaring ligt in de analyse van de datum «23 juni 1338» toen plots de nodige fondsen voor de betaling van de gijzelaars door de Brugse stadsmagistraat ter beschikking werden gesteld. Men verlieze immers niet uit het oog dat de machtsverhoudingen in Vlaanderen, en meer bijzonder te Brugge, net grondige wijzigingen hadden ondergaan ten nadele van het grafelijk gezag : Lodewijk II van Nevers vluchtte omstreeks 25 / 28 april uit Brugge naar Male onder druk van onrust in de stad¹¹. De gevolgen van deze machtsverschuiving zijn

8. S.A.B., GHIS, f° 1 r°, zie voetnoot 6.

9. Men raadplege de Ieperse stadsrekeningen voor deze periode met uitgaveposten als ...*mester Jehan de Boerleke omme 1 voyage ydaen te Pierone ende te Sint-Quintins omme de ghisele te gheldene...* (uitg. G. DES MAREZ en E. DE SAGHER, *Comptes de la ville d'Ypres de 1267 à 1329*, K.C.G., in 4°, dl. II, Brussel, 1918, p. 862 ; en elders pp. 905, 951, 968).

10. De toenmalige Brugse stadsrekeningen bleven niet bewaard ; de titel van de gijzelaarsrekening toont slechts een voorschotbetaling aan bij het vertrek van de betrokkenen, nl. een bedrag overeenstemmend met 10 tot 13 dagen dienst (zie verder p. 15).

11. Een bondige chronologie der gebeurtenissen ziet er aldus uit : na de machtsgreep van van Artevelde te Gent (dec. 1337) en de eerste successen van diens neutraliteitspolitiek tegenover het Frans-Engels conflict met o.a. een hervatting van de wolinvoer in Vlaanderen, poogden grafelijke aanhangers op 11 april 1338, vanuit

geenszins hypothetisch en berusten niet uitsluitend op externe uitingen van de stedelijke politiek. Op 13 juni kreeg deze ommekeer o.a. zijn beslag in een volledige hernieuwing van de stadmagistraat te Brugge, daar waar het nieuwe schepenzaar normaliter op 22 januari aanving¹². Het nieuwe en «demokratischer» college talmde dus niet en gaf enkele dagen later reeds zijn zegen aan de afrekening van het gijzelaarschap.

De s t r u k t u u r van de gijzelaarsrekening ver-
toont een rubriek ontvangsten en een rubriek uitga-
ven.

A. De rubriek der ONTVANGSTEN (f° 1r^o-3 r°) be-
reikt een som van 27594 lb. 7 s. 4 d. par., hetzij
2299 lb. 10 s. 7 d. gr. 1 sterl., en werd gespijsd door

Brugge en het Vrije, Gent aan te vallen doch werden vrij vlug verdreven. Op 23 april rukte van Artevelde met zijn militie uit om grafelijke benden te Biervliet onschadelijk te maken. Intussen was de graaf op 21 april uit Kortrijk te Brugge aangekomen waar zijn aanwezigheid vereist werd. Hij was er echter niet langer de toestand meester, de stad liep op de markt te wapen en na een kort gevecht nam hij de wijk naar Male. Na voorafgaandelijke besprekingen te Male met gezanten uit Brugge en Gent (29 april - 4 mei), legde Lodewijk zich op 5 mei bij de toestand neer en sloot te Oostkamp, waar van Artevelde en de Gentenaren hun tenten hadden opgeslagen, een overeenkomst met de steden, die hij op 8 mei met een noodgedwongen persoonlijke aanwezigheid te Gent bekrachtigde (Zie terzake de uitvoerige studie door H.S. LUCAS, *The Low Countries and the Hundred Years War (1326-1347)* (University of Michigan Publications, History and political science, dl. VIII), Ann-Arbor, 1929, pp. 271-279, en M. VANDERMAESEN, *Grafelijke residentie en centrale bestuursinstellingen in Vlaanderen tijdens de regering van graaf Lodewijk II van Nevers (1322-1346)*, onuitg. licentiaatsverhandeling, Gent, 1969, pp. 173-174.

12. D. VAN DEN AUWEELE, *Schepenbank en schepenen te Brugge (1127-1384)*. *Bijdrage tot de studie van een gewone stedelijke rechts- en bestuursinstelling*, onuitgegeven doktoraatsverhandeling, Leuven, 1977, Bijlage I, pp. 161-163.

een overheveling van de helft van de opbrengst der wijnassisen te Brugge over de periode 23 juni 1338 tot 8 mei 1341. Deze interne transactie wordt gestaafd door ontvangstposten in overeenstemming met de verpachtingstermijnen zoals deze voorkomen in de gelijktijdige stadsrekeningen. De concordantie tussen gijzelaarsrekening en stadsrekening is omzeggens volmaakt :

13. Deze post identificeert zich als *heltsceede vander wijnassise van VII weken* terwijl verder sprake is *van den welken XIII weken wie ontvinghen deene helt*. In werkelijkheid ving de verpachting van de wijnaccijns reeds aan op 12 mei waarbij gedurende 6 weken telkens 410 lb. par. werd geïnd en voor de laatste 7 weken telkens 205 lb. par. in de stadsrekening verantwoord wordt ; inzake de overige 1435 lb. par. wordt naar de gijzelaarsrekening verwezen (S.A.B., Stadsrekening 1338-1339, f° 31 v°). Het gaat dus niet om de helft van 13 weken, nl. $13 \times 410 / 2$ lb. par. = 2665 lb. par., wel om de helft van de laatste 7 weken nl. 7×205 lb. par. = 1435 lb. par.

14. S.A.B., S.R.B., 1338-1339, f° 31 v° : *...zo ontvinghen wie deene helt van den vors. assisen, dats te wetene tweehondert vijf pond te woeke, ende dandere helt van der vors. 7 weken ontvinghen Gillis van de Walle f. ser Gillis, Jan van den Ackere ende andre personen diere toe ghedeputeert waren bi der ghemeenre port ten ghiselen boef...*

15. De weekopbrengst komt in deze post niet voor, evenmin als in de Brugse stadsrekening ; een afgerond eenheidsbedrag per week is evenmin berekenbaar.

S.A.B. GHIS

- f° 1 r° : vanaf 23 juni 1338, over 7 weken¹³
à 410 / 2 lb. par. per week = 1435 lb. par.
- f° 1 v° : vanaf 11 aug. 1338, over 13 weken
à 400 / 2 lb. par./ w. = 2600 lb. par.
- f° 1 v° : vanaf 10 nov. 1338, over 13 weken
à 350 / 2 lb. par./ w. = 2275 lb. par.
- f° 1 v° : vanaf 9 febr. 1339, over 13 weken
à 280 / 2 lb. par./ w. = 1820 lb. par.
- f° 2 r° : vanaf 11 mei 1339, over 13 weken
à 360 / 3 lb. par./ w. = 2340 lb. par.
- f° 2 r° : vanaf 10 aug. 1339, over 13 weken
à 300 / 2 lb. par./w. = 1950 lb. par.
- f° 2 r° : vanaf 9 nov. 1339, over 13 weken
à 365 / 2 lb. par./ w. = 2372 lb. 10 s. par.
- f° 2 v° : vanaf 8 febr. 1340, over 13 weken
nl. 4075 lb. 14 s. 8d. / 2 = 2037 lb. 18 s. 4 d. par.¹⁵

Stadsrekening Brugge

- 1338-1339¹⁴ :
- 23 juni 1338, over 7 weken
à 205 lb. par./ w. = 1435 lb. par.
- 1338-1339, f° 32 r° :
- ID als hiernaast
- 1338-1339, f° 32 r° : ID.
- 1339-1340, f° 31 v° : ID.
- 1339-1340, f° 31 v° : ID
- 1339-1340, f° 32 r° : ID.
- 1339-1340, f° 32 r° : ID.
- 1340-1341, f° 37 r° : ID.

- f° 2 v° : vanaf 9 mei 1340, over 13 weken,
à 336 / 2 lb. par./w. = 2184 lb. par.
 - f° 2 v° : vanaf 8 aug. 1340, over 13 weken,
à 280 / 2 lb. par./w. = 1820 lb. par.
 - f° 3 r° : vanaf 7 nov. 1340, over 13 weken,
à 440 / 2 lb. par./w. = 2860 lb. par.
 - f° 3 r° : vanaf 6 febr. 1341, over 13 weken,
à 600 / 2 lb. par./w. = 3900 lb. par.
- 1340-1341, f° 37 r° : ID.
 - 1340-1341, f° 37 v° : ID
 - 1340-1341, f° 37 v° : ID
 - 1331-1342, f° 33 r° : ID.

B. Het vernieuwend belang van de bron ligt vervat in haar rubriek UITGAVEN. De algemene titel maakte reeds gewag van gijzelaars door de stad Brugge in 1328 geleverd aan de Franse koning én aan de graaf van Vlaanderen¹⁶. Deze tweeledigheid van de operatie vindt men terug in de 3 onderdelen van de uitgaven :

- gijzelaars voor de Franse koning ondergebracht te Troyes¹⁷, te Provins¹⁸ en te Parijs¹⁹.
- een aanvullend contingent gijzelaars opgeëist door Filips VI van Valois, ondergebracht te Rijsel²⁰ ;
- gijzelaars voor de graaf van Vlaanderen²¹.

Beide contingenten voor de Franse koning kregen reeds de nodige aandacht²² doch het bestaan van een groep voor de graaf werd tot nog toe door niemand opgemerkt, hoewel sinds lang gekend, geïnventariseerd en uitgegeven bronnenmateriaal hierop zinspeelde²³. Evenmin werd enig verband gelegd tussen

16. S.A.B., GHIS, f° 1 r°, cf. supra p. : ...die ghiselen die de coninc van Vranckerike ende de grave van Vlaendren hadden van der stede van Brucghe...

17. Frankrijk, hpl. dep. Aube.

18. Frankrijk, hpl. dep. Seine-et-Marne.

19. S.A.B., GHIS, f° 5 r° - 23 v°.

20. S.A.B., GHIS, f° 24 r°-25 r°.

21. S.A.B., GHIS, f° 26 r°-38 v°.

22. VAN DEN AUWEELE, *Brugse gijzelaarlijsten...*, *passim*.

23. We vermelden, in chronologische volgorde, o.a.

- de brief van graaf Lodewijk aan de prior van de Carmelieten te Brugge, die als bemiddelaar voor de opstandelingen zowel koning als graaf polste inzake eventuele vredesvoorwaarden, (23 aug. 1328, gekend doorheen de analyse door I. DIEGERICK, *Inventaire analytique et chronologique des chartes et documents appartenant aux archives de la ville d'Ypres*, dl. II, Brugge, 1854, nr. CCCLXXX, p. 8) en waarin de levering van gijzelaars in het

deze groep van de graaf en een ongedateerde gijzelaarslijst²⁴, zonder enige grond toegeschreven aan de uitvoeringsbesluiten van het verdrag van Athis (juni 1305)²⁵.

Hierbij kan dadelijk opgeworpen worden dat noch in dit verdrag, noch in de hieropvolgende teksten (1312, 1316) sprake is van gijzelaars, noch voor de koning noch voor de graaf²⁶.

Een vergelijking tussen deze ongedateerde lijst en de derde rubriek uit de gijzelaarsrekening brengt dadelijk de quasi inhoudelijke identiteit tussen beide lijsten aan het licht²⁷, waaruit de datering 17-26 sept.

vooruitzicht werd gesteld. De brief werd door DIEGERICK foutief gedateerd op «1326»: de samenstelling van graaf Lodewijks itinerarium wees sindsdien uit dat deze slechts in 1328 op een 23ste augustus te Gent kon zijn geweest, met uitsluiting van alle andere opstandsjaren.

- de stad Brugge onderwerpt zich aan koning en graaf en belooft aan beide vorsten gijzelaars te leveren (Archives Nationales - Parijs, J 997, nr. 11).
- een notariële akte, afgeleverd te Nevers, op 18 okt. 1328, stelt vast dat een reeks Brugse gijzelaars zich op grond van een grafelijke ordonnantie te Nevers aanbod, waarna een nominale lijst volgt der 3 groepen waarin ze over dit graafschap verspreid werden (R.A.G., Oorkonden der graven van Vlaanderen, Chronol. Suppl. Wijffels, nr. 613; zie C. WYFFELS, *Inventaris van de oorkonden der graven van Vlaanderen. Chronologisch gerangschikt supplement*, s.l., s.d., p. 144, nr. 613).

24. R.A.G., Oorkonden van de graven van Vlaanderen, Fonds de Saint-Genois, nr. 1115; uitg. Th. DE LIMBURG-STIRUM, *Codex diplomaticus Flandriae*, dl. I, Brugge, 1899, nr. 181, pp. 406-412.

25. Deze lijst werd geanalyseerd en op «1309» gedateerd door L. WARNKOENIG, *Flandrische Staats- und Rechtsgeschiede*, III, *Urkunden*, nr. LXX, p. 145. Deze datering werd door J.F. VERBRUGGEN, *De slag der Gulden Sporen*, Antwerpen-Amsterdam, 1952, p. 207 overgenomen. VAN DEN AUWEELE, *o.c.*, *passim*, verwijst naar «1305».

26. Uitg. DE LIMBURG-STIRUM, *o.c.*, I, nr. 7, p. 31-41.

27. Het verschil tussen beide documenten ligt op het functionele vlak: het ongedateerde stuk in het R.A.G. is de lijst van de door de graaf aanvankelijk opgeëiste Brugse gijzelaars, zonder re-

1328 voor de eerste lijst volgt²⁸.

De gijzelaarsrekening van 1338-40 kan bovendien beschouwd worden als een dynamische bron, in de mate dat ze de demografische evolutie weerspiegelt die het geheel van deze groep gijzelaars doormaakte

kening te houden met de te Cassel gesneuvelde of achteraf gevluchte personen die derhalve geen gehoor gaven aan de oproeping; de rekening daarentegen geeft een lijst van Bruggelingen die daadwerkelijk deze dienst verrichtten. Het betreft hier dus een verschil tussen theorie en praktijk. Dit verklaart dan ook waarom niet alle namen uit het oproepingsdokument in de rekening terug te vinden zijn. Als voorbeeld volgt een vergelijking van de betaalpost voor de poorters (S.A.B. GHIS, f° 26 r°) met de overeenstemmende post uit de ongedateerde lijst (uitg. DE LIMBURG-STIRUM, o.c., I, nr. 181, pp. 406-407).

S.A.B. GHIS

lijst R.A.G.

huutygheven den porters

— <i>Griele vidua Boudens Casekins over Bouden Casekin,</i>	— <i>Bouden Casekin</i>
— <i>Willem van Bassevelde die Hoyscuddere over hem zelven,</i>	— <i>Willekin van Bassevelde de Hoyscuddere,</i>
— <i>Jan van Bassevelde die Hoyscuddere over hem zelven</i>	— <i>Jan van Bassevelde de Hoyscuddere</i>
— <i>Banghelin van den Walle over hem zelven</i>	— <i>Bangelin van den Walle</i>
— <i>Pieter de Bul over hem zelven,</i>	— <i>Pieter de Bul in den Braemberg</i>
enz...	enz...

Hoewel de namen niet in dezelfde volgorde voorkomen behoren beide dokumenten zonder verdere twijfel tot het gijzelaarsdossier van 1328-1338 / 41.

28. Volgende elementen bepalen deze vooropgestelde termini :

- op 17 september 1328 legden de koninklijke commissarissen een lijst van «500» gijzelaars voor aan de stad Brugge (A.D.N. B 263 / 5901 ; VAN DEN AUWEELE, o.c., p. 107-108) waarbij aanvaardbaar is dat de graaf zijn suzerein het initiatief liet ; een vergelijking van de koninklijke en grafelijke lijsten wijst praktisch geen overlappingsen aan zodat de samenwerking bij het opstellen der lijsten volledig moet zijn geweest ;
- op 26 sept. 1328 kreeg ridder Filips van Axpoele opdracht de (grafelijke) gijzelaars uit Brugge, het Vrije en elders uit Vlaanderen naar Nevers te vergezellen (R.A.G., Oorkonden van de graven van Vlaanderen, Chronol. Suppl. Wyffels, nr. 613, ingelast afschrift) dus toen de lijst reeds gekend was.

over een periode van 10 jaar. Wanneer de post *Pieter de Bul over hem zelven.... 45 s. 6 d. gr.*²⁹ betekent dat deze persoonlijk de vergoeding ging ontvangen, blijkt uit *Griele vidua Boudens Casekin over Bouden Casekin* dat de gijzelaar zelf was overleden doch dat zijn erfgename(n) het bedrag opstre(e)k(en)³⁰. De post *Jan van Zwevezele bi hem zelven ende bi Kateline, sire weduen*³¹ wijst erop dat Jan van Zwevezele een tijdlang zelf zijn vergoeding kwam innen, waarna zijn weduwe deze taak overnam. De gerechtigde overleed derhalve tussen 23 juni 1338 en mei 1341³².

In deze voorbereidende bijdrage tot de studie van het gijzelaarsdossier beperken we ons verder tot de weergave van het aantal gijzelaars binnen elk der 3 rubrieken, opgesplitst per poortersgroep of ambacht.

1. Gijzelaars voor de koning.

— poorters :	61
— wevers :	80
— vulres :	71
— sceerres :	28
— varewers :	8
— vleeschouwers :	13
— visschers :	17
— cardewanniers :	32
— buersemakers :	9

29. S.A.B., GHIS, f° 26 r°.

30. De vragen die kunnen rijzen bij een comparatieve studie van het volledige gijzelaarsdossier op basis van alle beschikbare lijsten en aanverwante documenten zullen behandeld worden in een bijdrage rond de socio-professionele aspecten van deze zaak.

31. S.A.B. GHIS, f° 13 r°.

32. De analyse van deze rekening in het licht van de Brugse bevolkingscijfers van 1340 zal in een latere bijdrage behandeld worden.

— riemmakers :	3
— tikewevers :	2
— lisecleedwevers :	3
— oudecleedcopers :	15
— sceppers :	18
— coussceppers :	2
— zadelaers :	3
— tafelmakers :	3
— hoedemakers :	3
— lammynerkers :	1
— kerseghietters :	9
— sciplieden :	1
— boghemakers :	5
— potters :	1
— tenninstoepmakers :	1
— linemakers :	1
— frutiers :	1
— culctstickers :	5
— temmermans / macheniërs :	8
— zelvërsmëiden :	3
— smeden :	5
— wijnmeters :	7
— hudevetter's :	4
— zwartledertouwërs :	2
— makelaërs :	34
Totaal :	460

2. Supplementair contingent voor de koning

Totaal : 39.

Beide voorgaande groepen totaliseren derhalve 460 + 39 wat in wezen betekent dat Filips VI ook werkelijk door hem opgeëiste 500 Bruggelingen kreeg.

3. Gijzelaars voor de graaf.

— poorters :	59
— wevers :	77
— vulres :	59

— sceerres :	13
— hudeveters :	9
— vleeschouwers :	4
— visschers :	3
— zelvsmeyden :	4
— riemmakers :	1
— kerseghietters :	2
— zwerdvaghers :	2
— tenijnstoepmakers :	1
— temmermans :	5
— machenars :	6
— strodeckers :	2
— tegheldeckers :	4
— loodgieters :	1
— buersemakers :	3
— sciplieden :	5
— wijnmeters :	1
— cardewaniers :	2
— corenmeters :	1
— oudecleedcopers :	3
— cultstickers :	5
— bakers :	5
— meulnaers :	1
— makelaers :	34
Totaal :	314

De analyse der uitgekeerde bedragen leert dat de grote meerderheid der gijzelaars uit elk der 3 groepen zijn «dienst» volledig uitvoerde³³ d.w.z.

— koning I :	37 weken + 6 dagen
— koning II :	26 weken + 6 dagen

33. Zie de titels binnen de rubriek uitgaven voor elk van deze groepen, en vergelijk met het ontvangen bedrag - Het onderzoek van het volledige gijzelaarsdossier wijst uit dat bijna voor elk der afwijkingen op deze maximale dienst een verklaring kan gevonden worden, hetzij door overlijden tijdens de dienst, vervanging door familieleden, laattijdig aanvangen van de dienst enz.

— graaf : 27 weken + 3 dagen

De hieraan verbonden dagvergoeding bedroeg voor elke gijzelaar, ongeacht zijn toebehoren tot een bepaalde groep, 3 d. gr. per dag, waarbij ieder op de dag van het vertrek een voorschot ontving, hetzij voor 13 dagen (koninklijke contingenten), hetzij voor 10 dagen (grafelijk contingent). De individuele vergoedingen bedroegen derhalve normaliter voor

— koning I : 265 dagen aan 3 d. gr./ d = 3 lb. 6 s. 3 d. gr.

— koning II : 188 dagen aan 3 d. gr./ d = 2 lb. 7 s. gr.

— graaf : 192 dagen aan 3 d. gr./ d = 2 lb. 8 s. gr.

Tegenover de ontvangst van 2299 lb. 10 s. 7 d. gr. 1 sterling staat een uitgave van 2187 lb. 10 s. 6 d. gr. gijzelaarsgeld, aangevuld met een bedrag van 17 lb. 10 s. gr. dat werd gebruikt voor de materiële verwerking van het dossier (bvb. betaling van klerken of wisselverlies op geleend geld ten behoeve van de reisom in september 1328³⁴). Het batig saldo van 94 lb. 10 s. 1 d. gr. en 1 st. werd overgeschreven naar de stadsrekening van 1341³⁵ waar het inderdaad als ontvangst werd geboekt³⁶.

34. S.A.B., GHIS, f° 39 r°.

35. S.A.B., GHIS, f° 39 v°.

36. S.A.B., Stadsrekening 1341-1342, f° 36 v° : *Item ghemeene ont-fanc... van Gillis van Coudebrouc, Gillis van den Walle, Jan van Sinte Baefs, Jan van den Ackere ende haren yselsepe als van dat zij meer ontfanghen hadden dan huutygheven vander heltscede vander wijnas-sise die zij ontfighen ten ghiselen boef, also die rekeninghe vanden ghiselen verclaerst, vierwaerftwintich viertiene pond, tien sceelighen, een penninc grote ende een inghelsch, valent in paris.: XJ^cXXXIIIJ lb. Js. IIIJd.*

Deze eerste kritische omschrijving van de gijzelaarsrekening steunt nog hoofdzakelijk op de gegevens die expliciet in onze bron vervat liggen. Ze verdient echter een meer diepgaande studie vermits nu reeds duidelijk blijkt dat men hier staat voor een sleuteldocument tot een beter begrip van de opstandige mentaliteit te Brugge tijdens de eerste helft van de 14de eeuw, haar prosopografische analyse, de continuïteit van de revolte binnen de stedelijke socio-professionele structuren, enz. Deze facetten vormen het voorwerp van nog lopend onderzoek.

M. VANDERMAESEN